

Галина Ковальчук,

доктор педагогічних наук, професор,

головний науковий співробітник,

відділ взаємодії університетів та суспільства

Інститут вищої освіти НАПН України

Праксеологічний підхід у розвитку соціального підприємництва та соціальної інклюзії для згуртованості громад

Соціальна інклюзія є важливим елементом суспільного розвитку в сучасних умовах згідно концепції ЮНЕСКО та Світового Банку «Освіта для всіх» та забезпечує динаміку реалізації парадигми «суспільство для всіх». Серед вагомих чинників забезпечення соціальної інклюзії є ресурси соціального підприємництва й навчання підприємництву у вищій освіті, за рахунок чого здійснюється співпраця членів локальних громад, у т.ч. вразливих і мало представлених соціальних груп для згуртованості й перетворення життя, зміцнення взаємодії, розвитку демократії та культурної ідентичності.

У зв'язку із вказаним, важливою є мета статті – висвітлити окремі теоретичні аспекти освітнього чинника соціального підприємництва у праксеологічній парадигмі соціальної інклюзії.

У сучасних умовах суспільного розвитку особливе значення для подолання кризових та дискримінаційних явищ й забезпечення позитивних життєвих трансформацій має вища освіта, зокрема університетська, яка передбачає вплив університету на розвиток суспільства, локальних спільнот, бізнесів та соціальної підприємливості (Третя місія університету) [6]. Освіта є рушійною силою життєвих трансформацій, розвиток вищої освіти і

практичного навчання як базису соціальної підприємливості забезпечує створення інтегрованих, інклюзивних і справедливих спільнот в сучасному світі [5; 8]. Подолання дискримінаційних практик сприяє учасникам громад (в т.ч. з соціально вразливих і мало представлених груп) повною мірою реалізувати своє право на соціальну включеність і належність, громадсько-активну участь та отримання користі від освіти й соціальної підприємливості, реалізує керівний принцип соціальної політики ЄС «Рівність для всіх у всіх її проявах» [4; 7].

Соціальна підприємливість та проекти спільного соціального розвитку мають особливе значення в контексті необхідності спільних дій для повоєнного відновлення України, «... оскільки їх розроблення й реалізація вимагають консолідації зусиль багатьох інтересантів, врахування потреб усіх соціальних суб'єктів, забезпечення бізнесових і соціо-психологічних зв'язків, і, зрештою, соціальної згуртованості й тісної співпраці, створення сприятливого середовища «Економіки, яка працює для людей», забезпечення єдиного простору для проектування суспільних перспектив [1; 4]. Формування соціальної підприємливості реалізується через застосування праксеологічного підходу в процесі практико-орієнтованого навчання. Практиологічний підхід зорієнтовується на продуктивну результативність навчально-професійної діяльності, що вимагає професійної та соціальної самоідентифікації, розвиток соціальної належності, здатності включитися у самостійне пізнання як предиктор процесу самозмін, нарощування особистісних потреб і здібностей, уміння трансформувати набуті знання у творчі результати власної праці у середовищі полісуб'єктної взаємодії [1; 2; 3; 5; 8].

Університети можуть сприяти формуванню соціальної підприємливості серед студентів та учасників локальних спільнот через власні дидактичні ресурси, як то: створення навчальних цифрових платформ відкритого доступу, проведення відкритих підприємницьких і гуманітарних заходів, тематичних і професійних коучинг- і майстер-класів, діяльність «Центрів регіональної співпраці», розширення спектру дидактичних підходів у професійній підготовці студентів – майбутніх фахівців (зокрема праксеологічного підходу), сприяння формуванню соціальної належності серед учасників навчання із соціально вразливих та мало представлених груп. Відчуття належності є серед фундаментальних базових потреб людини в теорії самовизначення та означає необхідність відчувати зв'язок з іншими, бажання шукати «іншого» як спосіб відображення власного образу себе, переживання відчуття схожості й зв'язку в складі широкого колективу (Pedler M. L., Willis R., Nieuwoudt J. E. (2022), Ryan R. M., Deci E. L. (2020)). Зрештою, такі відчуття сприяють зростанню внутрішньої мотивації досягнень та оптимального функціонування у локальному середовищі (Freeman T. M., Anderman L. H., Jensen J. M. (2007)) [9]. Університети можуть сприяти розвитку відчуття соціальної включеності й належності через свої фактори інституційного впливу та організаційної культури для зменшення соціальної дистанції (персоналізовані послуги, поза навчальні заходи, тематичні спільноти/клуби), що стає визначальним для зростання рівня інклюзії та соціального благополуччя здобувачів освіти (Ahn MY, Davis HH (2020), Gillen-O'Neel, 2021 ; Neel & Fulini, 2013) [9].

Висновки. Вища освіта в сучасних кризових умовах суспільного розвитку має особливе значення для забезпечення позитивних

життєвих трансформацій усіх суб'єктів навчального процесу, що передбачає вплив університету на розвиток суспільства, локальних спільнот, бізнесів та соціального підприємництва. Формування соціальної підприємливості реалізується через застосування праксеологічного підходу в процесі практико-орієнтованого навчання у ЗВО. Університети сприяють становленню соціальної підприємливості серед студентів та членів спільнот через власні дидактичні ресурси. Розвиток у процесі вищої освіти відчуття соціальної включеності й належності через фактори інституційного впливу та організаційної культури сприяє зменшенню соціальної дистанції, що стає визначальним для рівня інклюзії та соціального благополуччя здобувачів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баніт Ю.С., Ковальчук Г.О. Від власної справи до спільних соціальних проєктів: психолого-педагогічні предиктори локального соціально-економічного розвитку. *Наукові праці МАУП: Психологія*. 2023, № 4(61). С. 16-21. DOI:10.32689/maup.psych.2023.4
2. Конюкова І., Сидоровська Є. Концепція різноманітності, справедливості та інклюзії як основа сучасного ділового етикету. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури та мистецтв*. 2024, № 4. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2024.322804>
3. Пришляк, О., Пришляк, В., Субтельний, М., Янчишин, В. (2024). Зарубіжний досвід формування інклюзивності суспільства: уроки для України. *Ввічливість. Humanitas*, 2024, № 3, 131–140, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.19>
4. An economy that works for people. Ensuring social fairness and prosperity/ Retrieved from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people_en

5. European Network of Human-Centered Artificial Intelligence.
Retrieved from: <https://www.humane-ai.eu/>
6. Orzhel, O. University Social Mission in the Wartime under Knowledge Society. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*. 2022. Vol. 13. P. 26-36. URL: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2022-13-26-36>.
7. Salazar, L., Gil Hernandez, C., Villani, D., Vidal Lorda, G., Fernandez Macias, E., Mazzeo Ortolani, G. and Torrejon Perez, S., Social Classes in the Digital Age: 2022-2023 Seminar Series Highlights, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023, doi:10.2760/525559, JRC134601. Retrieved from <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC134601>
8. Transforming lives through education. URL: <https://www.unesco.org/ru/transforming-lives-through-education>
9. Understanding the Impact of Social and Academic Factors on Sense of Belonging in Higher Education: A Study From the Georgian Educational Landscape. Lasha Khojanashvili, Mzia Tsereteli, Lasha Labadze (2024). *Journal of Eurasian Studies*. [Volume 16, Issue 1. https://doi.org/10.1177/18793665241261728/](https://doi.org/10.1177/18793665241261728/)